

Valtiovarainvaliokunta/ Kunta- ja terveysjaosto
Kuulemistilaisuus 7.10.2009

HE 138/2009 vp valtion talousarvioksi vuodelle 2010 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan pääluokka 33.

Lastensuojelun tila ja lapsiperheiden tarpeet

Ensi- ja turvakotien liitto ry. esittää vuoden 2010 talousarvioesityksestä sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalalla seuraavat kannanotot. Kannanottojen perustana ovat kokemukset ja näkemykset, jotka ovat syntyneet yhteistyössä keskusjärjestön ja 28 palveluja tuottavan jäsenyhdistyksen välillä.

Aluksi näkemyksiä lastensuojelun tilasta

Ensi- ja turvakotien liitto toteaa, että lastensuojelun palvelujärjestelmä on kriisiytynyt. Talousarvioesitys vuodelle 2010 ei korjaa nykytilan ongelmia. Lastensuojelun resurssipula on yleisesti tiedossa, mutta asian korjaamiseksi ei ole riittäviä esityksiä.

Lastensuojelun resurssipulasta johtuvat keskeiset ongelmat ovat tiedossa: sosiaalityöntekijät vaihtuvat, ammattitaitoisia lastensuojelutyöntekijöitä ei kaikissa kunnissa ole, huostaanotot lisääntyvät, lastensuojeluilmoituksia ei pystytä käsittelemään määräraajoissa, lastensuojelun tarpeen arviointiin ei tarvittaessa pääse (mm. vankilassa äidin mukana olevat lapset), kotipalvelua ei saa, laitoshoidon osuus sijaishuollossa on lisääntynyt perhehoidon osuuden vähentyessä, hoitajaksoja keskeytetään ja lyhennetään taloudellisista syistä, ei tarpeesta. Jatkuvat organisaatiomuutokset kuluttavat työntekijöiden energioita liikaa ja kehittämistyöhön ollaan yleisesti väsähtäneitä.

Lapsiperheiden hädän taustalla on monia yhteen kietoutuvia ja kasaantuvia ongelmia, mikä johtaa lastensuojelun tarpeen kasvuun tällä hetkellä. Nuorten ongelmien voimakas esiintulo kertoo karua kieltään edellisen laman ratkaisuihin eli palvelujärjestelmän alasajosta ja karsimisesta. Nyt on turvattava lapsille ja nuorille riittävät palvelut, samaa virhettä ei saa toistaa.

Hallituksen tavoiteasettelu ja sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteet

Hallituksen tavoitteena on talousarvioesityksen mukaan kannustaen ja välittäen vahvistaa ihmisten perusturvaa ja arjen turvallisuutta, parantaa palvelujärjestelmän laatua, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta sekä lisätä inhimillistä hyvinvointia. Sosiaali- ja terveysministeriön strategisia tavoitteita ovat mm. köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen ja toimivien palvelujen sekä kohtuullisen toimeentulon varmistaminen.

Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tavoitteissa mainitaan, että köyhyyttä ja syrjäytymistä vähennetään mm. takaamalla erityisryhmien palvelujen toimivuus.

Ensi- ja turvakotien liitto on erittäin huolestunut siitä, että päihdeongelmaisten, raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden hoitojärjestelmän (Pidä kiinni) pysyvää rahoitusta ei ole talousarvioesityksessä.

Liitto ja sen jäsenyhdistykset ovat 12 vuoden ajan määrätietoisesti kehittäneet hoitojärjestelmän ko. kohderyhmää varten. Ray on tukenut kehittämistyötä 26 miljoonalla eurolla näiden vuosien ajan ja tulokset kertovat, että huostaanottojen tarve vähenee, äidit kuntoutuvat ja vauvat kehittyvät ikätasoaan vastaavasti. Ray:n tuki on aleneva ja se päättyy 2010 lopussa.

Mikäli julkinen valta ei osallistu rahoitukseen tulevana vuonna (raha-asiainaloite tehty) ja rahoita hoitojärjestelmää sen jälkeen pysyvästi, uhkana on järjestelmän alasajo. Samanaikaisesti sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistämässä pakkohoitolaisten valmistelua päihdeongelmaisten, raskaana olevien naisten hoitamiseksi. Mikäli vapaaehtoista hoitoa ei ole riittävästi ensisijaisesti tarjolla, tulee pakkohoito laakisääteisesti ainoaksi hoitomuodoksi. Kustannukset ovat varmasti monikertaiset sekä taloudellisesti että inhimillisesti.

Talousarvioesityksessä sivulla 567 olevat tunnusluvut ovat nykytiedon valossa epärealistisia ja toiveajattelulta tuntuvia. Onko todella toimeentulotukea pitkäaikaisesti saavien osuus, avohuollon tukitoimissa olevien lasten määrä, kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä tai pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien lasten osuus vähenevässä?

Mikäli talousarvio rakennetaan jo lähtökohtaisesti enemmän toiveiden kuin todellisten kehitysnäkymien varaan, lastensuojelun tila ei yhtään parane eivätkä lapsiperheiden tarpeet tule kuulluksi. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestöjen palveluissa ja toimintamuodoissa kohdataan lapsiperheitä, joiden taloudellinen tilanne pahenee nyt mm. työttömyyden seurauksena. Erityisesti työttömyys kohtaa tässä taloudellisessa taantumassa nuoria miehiä ja sen vaikutukset perheiden hyvinvointiin tulevat olemaan pitkäaikaisia, osin arvaamattomia. Lapsiperheiden köyhtyminen ei näytä vähenevän, joten lapsiperheiden palvelujen turvaaminen, työllistävät toimet ja talouden tasapainottaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä painopisteitä ensi vuoden talousarviossa. Työttömyysturvan parantaminen mm. kuntouttavan työtoiminnan muodossa onkin saamassa lisärahoitusta, mitä liitto kannattaa.

Ensi- ja turvakotien liitto kiinnittää erityishuomion perheväkivaltaa pakoon lähtevien perheiden taloudellisen aseman vakaannuttamisen tarpeeseen. Nämä perheet kohtaavat monitasoisia ongelmia, joita taloudelliset kriisit (asunnon hankinta, oikeudenkäynnit, ansionmenetykset) vain pahentavat. Perheväkivaltaa kohdanneet perheet tarvitsevat erityistä taloudellista tukea, mm. harkinnanvaraista toimeentulotukea. Sen käyttö on kuitenkin todellisuudessa vähenevä kuntien talouden kiristytessä.

Talousarvioesityksessä ei ole varattu kiinteää määrärahaa rikosten esitutkintaan liittyvien lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisista tutkimuksista aiheutuviin kustannuksiin. Ensi- ja turvakotien liitto pitää lasten ja nuorten kehityksen, turvallisuuden sekä hoidon kannalta välttämättömänä, että nämä tutkimukset resurssoidaan tulevalla budjettikaudella.

Toimiva palvelujärjestelmä

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut tavoitteeksi sosiaali- ja terveydenhuollon kestävä kehityksen ja vakaan rahoituksen turvaamisen. Erityisesti korostetaan kolmannen sektorin ja yksityisten täydentävää osuutta, toimivaa työnjakoa ja hoitoketjukäytäntöjen sujuvuutta. Järjestöjen rooli palvelujen tuottamisessa on kuitenkin haavoittuvainen. Kunnat karsivat tällä hetkellä ensimmäisenä ei lakisääteisistä palveluista, mikä johtaa järjestöjen aseman heikkenemiseen. Esim. perheväkivalta ei näytä tilastojen valossa oleellisesti vähentyneen, mutta turvakotien käyttöaste on edellisistä vuosista vähentynyt. Syynä on enemmänkin kuntien linjaus olla käyttämättä palveluja kuin tarpeen väheneminen.

Yksi merkittävä ongelmakohta on perhetyön palvelujen tuottaminen. Ray:n tuki vedetään pois, koska perhetyö katsotaan kunnalle kuuluvaksi lastensuojelutehtäväksi. Kunnat eivät kuitenkaan pysty korvaamaan järjestöjen tuottamaa perhetyötä, syntyy alueellista epätasapainoa. Asiakasperheet pitävät järjestön tuottamaa perhetyötä (alvarit) merkittävänä tukimuotona, jossa korostuu arjen apu ja ei viranomaismainen toiminta. Näille palveluille tulisi olla tilaa palveluvalikossa.

Valtio on leikkaamassa Ray:n järjestöille tarkoitetusta rahoituksesta julkisen vallan tehtävien hoitamista varten (kuten terveyden edistämisen määrärahat, veteraanikuntoutus). Tämä kehitys vaarantaa järjestöjen toimintakyvyn ja mahdollisuudet osallistua jatkossa hyvinvoinnin rakentamiseen.

Yhteenveto

Ensi- ja turvakotien liitto toteaa, että talousarvioesityksessä ei ole riittävästi huomioitu lastensuojelun yleisen tilan heikkenemistä. Hyvinvointierot ovat kasvaneet, hyvin pärjäävien perheiden osuus ulkoisilla mittareilla mitattuna on suurin, mutta erittäin huonosti pärjäävien osuus valitettavasti kasvava. Lastensuojelun riittävä resurssointi on osa tasa-arvoistavaa yhteiskuntakehitystä.

Liitto pitää erittäin merkittävänä asiana Ray:n avustusten kohdentamista niiden alkuperäiseen tarkoitukseen.

Ritva Karinsalo
Toimitusjohtaja
Ensi- ja turvakotien liitto ry.
0400 291 785